

Nr 28

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser i fråga om riksdagsledamots immunitet.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 20 i första kammaren av herr *Ollén* och nr 27 i andra kammaren av herr *Hammar* föreslås, att riksdagen ville för sin del till grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 110 första stycket första punkten regeringsformen:

»Ej må någon riksdagsman under tilltal ställas eller eljest till domstol i n s t ä m m a s eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåtit genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt.»

Beträffande motiveringen får utskottet, i den mån densamma icke beröres i det följande, hänvisa till motionerna.

Behandlingen av motionerna har uppskjutits till höstsessionen.

Gällande bestämmelser. Enligt bestämmelse i § 110 regeringsformen — som i sak icke ändrats sedan regeringsformens tillkomst år 1809 och historiskt sett går tillbaka till frihetstidens konungaförsäkringar — må ej någon riksdagsman »under tilltal ställas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåtit genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt».

Särskilda bestämmelser om häktning av riksdagsman finnas i § 111 regeringsformen, där det tillika stadgas, att riksdagsman ej i andra fall än i §§ 110 och 111 sägs må berövas sin frihet.

Jämlikt § 90 regeringsformen må under riksdagens, dess kamrars eller utskotts överläggningar och prövning icke uti något annat fall eller på något annat sätt än grundlagarna bokstavligen föreskriva komma frågor om bl. a. regerings- och domaremakternas beslut samt enskilda medborgares och korporationers förhållanden.

Varje riksdagsledamot äger enligt § 52 riksdagsordningen i princip rätt att vid kammares sammanträde till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under överläggning komma, och om lagligheten av allt, som

inom kammaren sig tilldrager. Ingen må dock därvid tillåta sig personligen förolämpande uttryck eller eljest uppträda på ett mot god ordning stridande sätt. Sker det, och låter den felande sig icke av talmannens föreställning rätta, äger talmannen fråntaga honom ordet. Har sådant ägt rum, må den felande för det sammanträdet icke vidare yttra sig. Väckes förslag, att den ledamot, som sålunda sig förgått, därjämte må av talmannen erhålla varning eller att saken bör till laga domstols behandling överlämnas, skall beslut däröver av kammaren vid nästa sammanträde utan föregående överläggning fattas.

Motionernas bakgrund. Motionerna ha föranletts av ett uppmärksammat rättsfall — det veterligen första kända i sitt slag — som helt nyligen avgjorts i högsta instans och vari omständigheterna i korthet voro följande.

Vid andra kammarens behandling den 4 mars 1959 (prot. nr 6, s. 82 ff.) av propositionen nr 24/1959, innefattande bl. a. förslag om försäljning till agronomen Torgny André i Norrköping av kronoegendomen Knivberga 2¹ i Norrköpings stad, deltog herr Svensson i Ljungskile i debatten. Enligt Andrés mening uttalade sig Svensson i ett av sina anföranden (s. 84) på ett sätt, som var för André kränkande.

André instämde Svensson till Orusts, Tjörns och Inlands domsagas häradsrätt och yrkade skadestånd för ärekränkning med 10 000 kronor. Svensson invände, att han gjort uttalandet i fråga i sin egenskap av ledamot av riksdagen, att den av André instämnda talan därför måste anses innefatta sådant tilltal, som avsåges i § 110 regeringsformen, samt att, enär i detta lagrum föreskrivet tillstånd till käromålets väckande icke förefunnes, rätten saknade behörighet att upptaga målet. Svensson yrkade därför, att häradsrätten måtte avvisa Andrés talan. I beslut den 2 september 1959 uttalade häradsrätten bl. a., att stadgandet i § 110 regeringsformen enligt sin avfattning ej avsåge annat än talan om ansvar. Eftersom stöd saknades att åt stadgandet giva en vidsträcktare tolkning samt Andrés talan avsåge endast skadestånd på grund av påstådd ärekränkning, vore häradsrätten behörig att upptaga målet. Svenssons invändning lämnades alltså utan bifall och Svensson förklarades vara skyldig att ingå i svaromål. — Genom dom den 11 december 1959 ogillade häradsrätten Andrés skadeståndstalan. I domskälen framhölls, att Svenssons uttalande i riksdagen utgjort ett led i den kritik han avsett att rikta mot vederbörande statliga myndigheters sätt att handlägga ifrågavarande markförvärvsärenden och att det fallit inom ramen för hans yttrandefrihet såsom riksdagsman. Insatt i sitt sammanhang kunde uttalandet icke anses vara för André kränkande.

Sedan André väddjat mot häradsrättens dom samt fråga ånyo uppkommit, huruvida hinder för målets upptagande förelåge med hänsyn till bestämmelsen i § 110 regeringsformen, ansåg hovrätten för Västra Sverige i beslut den 3 maj 1960 lagrummet icke vara tillämpligt å förevarande fall. Hinder i angivna hänseende mötte därför icke mot målets upptagande. Svensson

anförde besvär över beslutet. I avbidan på utgången av Svenssons besvärstalan förklarade hovrätten skadeståndsmålet vilande.

Enligt beslut den 5 december 1960 har högsta domstolen vid övervägande av frågan om tillämpligheten av § 110 regeringsformen lika med hovrätten funnit hinder icke möta mot målets upptagande och förty fastställt överklagade beslutet. — Ett av de i avgörandet deltagande sju justitieråden var av annan mening och fann på anförda skäl, att på grund av § 110 regeringsformen hinder förelegat att upptaga Andrés talan till prövning.

Motionerna. Vid tiden för motionernas avlämnande förelåg endast häradsrättens beslut i behörighetsfrågan. Genom avgörandet i högsta instans — vilket utskottet funnit böra avvaktas innan motionerna behandlades — är emellertid den tolkning av bestämmelsen i § 110 regeringsformen, som givit anledning till motionärernas yrkande om lagändring, slutgiltig. Motionärerna anse det icke rimligt, att en riksdagsledamot skall kunna utsättas för skadeståndskrav från vem som helst i anledning av vad han eller hon företagit sig i sitt riksdagsarbete. Det måste te sig naturligtast, att det allmänna intresset av att riksdagsledamöterna fritt och obundet kunna fullgöra sina uppdrag såtillvida tillmätes större vikt än enskildas intresse att erhålla gottgörelse för liden skada, att prövning av skadeståndsanspråk göres beroende av att vederbörande kammare lämnat tillstånd därtill. Riksdagsledamots immunitet bör således vidgas till att avse även enskildas anspråk på ersättning för skada, som föranletts av gärning eller yttrande under utövande av riksdagsmannauppdraget. Endast om § 110 regeringsformen på detta sätt kompletteras kan enligt motionärernas mening bestämmelsen väntas fullt ut få åsyftad verkan.

Utskottet. Genom högsta domstolens ovannämnda beslut har klarlagts, att bestämmelsen i § 110 regeringsformen ej innefattar skydd mot skadeståndstalan, som grundas på gärningar eller yttranden av riksdagsman i denna hans egenskap. Härigenom aktualiseras frågan om en revision av grundlagsstadgandet. Enligt vad utskottet inhämtat har emellertid författningsutredningen redan till behandling upptagit förevarande spörsmål. Detta har dessutom visst samband med en omarbetning av § 90 regeringsformen och med andra frågor, som likaledes äro föremål för utredningens uppmärksamhet. Vid sådant förhållande får utskottet, med understrykande av betydelsen av den i motionerna väckta frågan, hemställa,

att motionerna I: 20 och II: 27 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 december 1960

På konstitutionsutskottets vägnar:

BENGT ELMGREN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Ollén, Georg Pettersson, Torsten Andersson, Olsén, Sveningsson, fru Segerstedt-Wiberg, herrar Erik Olsson och Nils-Eric Gustafsson; samt

från andra kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Magnusson i Tumhult, von Friesen, Braconier, Hammar, Andersson i Linköping, Alemyr, Henningsson i Hälsingborg, Adamsson och fru Thunvall.